

SJEĆANJA

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historiju

Broj 53
Godina XXVII
Maj, 2022.
[str. 201-212]

© Monos 2022

“Pravovremeno smo donosili najbolje odluke...”

Reuf Sokolović

Ratne izjave i intervjui predsjednika Izvršnog odbora općine Gračanica

Reuf Sokolović (Gračanica, 1943.–2013.), prije rata istaknuti privrednik i društveno-politički djelatnik. Bio je višegodišnji upravnik gračaničke “Elektro poslovnice”, a potom direktor radne organizacije “Trgoprodukt” (koja je objedinjavala veći broj privrednih subjekata iz oblasti poljoprivrede, trgovine, uslužnih djelatnosti i lahke industrije), a zatim i preduzeća “Kokaprodukt”, koje je bilo nosilac razvoja peradarstva kao potpuno nove privredne grane na području tadašnje općine Gračanica. Bio je istaknut aktivista Saveza komunista, kasnije Socijalističke demokratske partije (SDP), kao i član najužeg rukovodstva ove stranke u Gračanici, poslanički kandidat na prvim parlamentarnim izborima za Skupštinu SR BiH, te odbornik općinske skupštine (izabran na prvim višestranačkim izborima 1990. godine). Od lukom Ratnog predsjedništva općine Gračanica, 13. maja 1992. godine imenovan je za predsjednika općinskog Izvršnog odbora.

Rahm. Reuf Sokolović je, bez sumnje, davao lični pečat radu ratnog Izvršnog odbora opštine Gračanica. Jedan je od rijetkih koji je imao hrabrosti i sposobnosti da se prihvati tako odgovornog i osjetljivog posla u krajnje teškim i neizvjesnim vremenima. Kao vrstan organizator, unosio je spokojstvo i stabilnost među svoje saradnike i kolege – privredne rukovodioce. Energičnost, istrajnost i samoinicijativa – to je bila odlika njegovog rada tokom čitavog tog perioda.

Trideset godina poslije – objavljujući sjećanja ključnih sudionika organizacije odbrane i otpora velikosrpskom agresoru na prostorima Gračanice, to jest ljudi zaslužnih za uspješan razvoj i djelovanje vojske, ali i funkcionisanje civilne vlasti – odlučili smo, kao poseban prilog, prirediti i objaviti neke važnije akcente iz intervjuja Reufa Sokolovića, koji su objavljeni u našoj

ratnoj štampi. Kao predsjednik Izvršnog odbora – gračaničke "ratne vlade", Sokolović je dao veoma značajan doprinos osiguranju, stavljanju i korištenju materijalnih resursa i ljudskih potencijala za potrebe odbrane, kao i uspostavi sistema civilne vlasti na općini Gračanica, sa svim njegovim specifičnostima kakve su ratne okolnosti nametale. Općina Gračanica je u tom pogledu bila svojevrsan uzor i primjer kojeg su mnogi slijedili. Sokolović je o tome govorio u više izjava i intervjuu za tadašnje medije – kako štampane, tako i elektronske (lokalni radio i televizija). U nastavku, objavljujemo odlomke nekih od tih izjava.¹

"...Izvršni odbor opštine Gračanica je na prvo mjesto stavio pripreme za odbranu od agresije. One su sadržane u nizu mjera, prije svega u oživljavanju privrede u uslovima kada su prekinute sve ranije privredne veze, kada su odnosi sa preduzećima iz svih republika prekinuti, zbog saobraćajne blokade, pa onda i telefonske i svake druge blokade. Na taj način mi želimo da onoliko koliko možemo omogućimo privredi da radi i da stvara dohodak iz koga će se finansirati odbrana naše teritorije. Na drugo mjesto mi smo stavili zadaću da organizujemo rad javnih preduzeća od zajedničkog interesa za sve građane i moram da istaknem da radnici u tim preduzećima prave podvige, naročito radnici "Elektro distribucije" na koje se i puca kada popravljaju električnu mrežu. Želio bih da istaknem da su rukovodioci privrednih organizacija pokazali veliku spremnost i uključili se sa svim svojim potencijalima da se oživi proizvodnja. Dislocirali smo najveći broj proizvođačkih i prerađivačkih kapaciteta i proizvodnja na novim lokacijama je već počela i daje ohrabrujuće rezultate. S obzirom da

se sužava tržište repromaterijala i gotovih proizvoda, nama se nameće problem kako naći nove dobavljače i nove kupce. Brojne ekipe naših ljudi već se nalaze u Hrvatskoj, Sloveniji i zemljama Zapadne Evrope i traže mogućnosti da se poveća stepen korištenja kapaciteta. Postigli smo i tu ohrabrujuće rezultate.

Naši kapaciteti u poljoprivredi, naročito u obezbjeđenju ratarskih kultura – pšenice i kukuruza nisu dovoljni za zadovoljenje potrebe stanovništva pa smo na prvo mjesto stavili i organizaciju poljoprivrede, onoliko koliko se može, posebno obezbjeđenje repro-materijala za poljoprivredu. Godišnje potrebe za pšenicom na području naše opštine kreću se oko 350 tona, a mi ćemo moći da obezbjedimo svega 30%. Prioritetan je zadatak obezbjeđenja sredstava za nabavku pšenice da bi se prehranili u ratnim uslovima."

(Izjava za Radio Gračanicu,
21. 07. 1992.)

"...Naša privreda je polivalentna, što znači da ima više grana, od kojih nijedna nije dominantna, tako da razvoj opštine ne zavisi samo recimo, od metaloprerađivačkog kompleksa, čiji je reprezent Fering. Imamo industriju

1 Izvor: Mirza Mukić, "Reuf Sokolović, predsjednik opštinske vlade u Gračanici: Pobjeda i obnova" (intervju), Armija ljljana, god. I, br. 21, 09. 01. 1993., str. 3; V.B. i M.N. [Vedada Baraković i Mehmed Nurikić], "Reuf Sokolović, predsjednik Izvršnog odbora SO Gračanica: Ko bude imao pare, dobiće rat" (intervju), Biljeg vremena, god. I, br. 4, 15. 10. 1993., str. 4; Mirzet Hamzić, Izudin Duraković, Uspjesi u devedeset i četvrtoj (u z/o OG-2), Gračanica: 22. divizija – sektor za moral, 1995., str. 7-11; Omer Delić, Otpor agresiji s Ozrena, Gračanica: Bosanski kulturni centar, 1999., str. 75-76 (izjava za Radio Gračanicu).

8

»ARMIJA LJILJANA« U GRAČANICI

Reuf Sokolović, predsjednik Izvršnog odbora SO Gračanica

KO IMA NOVAC - DOBIJA RAT!

- Funkciju predsjednika općinske vlade sam primio 13. maja prošle godine, a sutradan sam imao sastanak sa privrednicima koji sam započeo poznatom izrekom: »Ko ima novac - dobije rat!« SDA, kao pobjednička stranka na izborima je zaslužna što je okupila sve sposobne ljude u cilju organizacije odbrane.

• Uz ratovanje i devizni priliv

Kad se malo bolje i detaljnije napravi inventura prirodnih resursa Gračanice, kao osnovne njene privrede, onda se mora izvući zaključak koji glasi: »Prirodni resursi Gračanice su ogromni, pamet njezini građani, a radi, fa-

lorića, predsjednika općinske vlade. Zar ne?

- Tako javne pohvale ne bih smio primiti, ali je jedno neosporno: Stranka demokratske akcije, kao stranka pobjednica na višestranačkim izborima je uspjela smoci snage i prevazići unutrašnje sektatstvo i u sudbo-

Reuf Sokolović (prvi s desna) sa saradnicima Ing. Nezirom Kapetanovićem, Zuhrijom Mujkićem i Irfanom Sokolovićem

došao na funkciju predsjednika općinske vlade, kaže skromni

privrednicima koji je započeo čuvenom izrekom: »Ko ima novac - dobija rat!«, što je, ustvari, bila deviza pod kojom su svi raspoloživi preduzeći, potencijali, materijalne, finansijske i ljudske vrijed-

Četnicima isključili struju

Pod kišom granata, Gračaničani vrše izmještanje proizvodnih kapaciteta »Fenaga«, »Olimpa«, »Slo-« i drugih na bezbednija mjesta. Uz rešene, valja istaći i »Koka-pro-« i »Distributorni centar«. »Gradvinar« koji daje najveći doprinos proizvodnji za potrebe odbrane. Za cijelu godinu dana rata, bez dovoljno energenata, reprod-« i proizvodnih uslova za rad, ipak, u dislokiranim kapacitetima bijeli se njihova iskorisćenost od 25 do 30 procenata.

Uputreda sa razvojem namjenske proizvodnje i realizacijom redovnih proizvodnih programa, or-

KIDNAPOVAO «EKSPLOZIVCA»

Šef namjenske proizvodnje u Gračanici, Ing. Nezir Kapetanović je još u maju otkrio u »Koka-pro« i »Distributorni centar«. Na putu do tog

kože i obuće,

Fortunu i Olimp, poljopri-

vredu, odnosno proizvodnju hrane, grafičku industriju, preradu plastičnih masa, sa vrlo jakim malom privredom i privatnom inicijativom. Dobar rad ovih preduzeća osiguravao je visok opšti standard.

...Agresija je prouzrokovala stradanje najvećeg dijela kapaciteta koji su locirani pored puta Tuzla - Doboj, prema četničkom Ozrenu. Na početku napada na Gračanicu, akcenat smo stavili na angažovanje svih potencijala, kako bismo izvršili dva najteža zadatka - mobilizaciju ljudi za odbranu i njihovo povezivanje s proizvodnjom, i drugo, prelazak na ratno privređivanje. Dakle, dio ljudi u borce, a dio za mašine i na druge poslove od koristi za odbranu. Agresor je, uništavajući naše proizvodne kapacitete, nama nametnuo potrebu dislokacije mašina u zone koje su manje izložene ratnim dejstvima.

...Aktivirano je 30 odsto kapaciteta, a bilo bi mnogo bolje da četnici nisu prekinuli dalekovode u dolini Spreče. Međutim, prvu fazu rata i odbrane našeg kraja iznijela je privreda, a na račun, da tako kažem, minulog rada. Ovu fazu rata finansiramo iz tekuće proizvodnje i narodnog zajma za odbranu, kojeg ljudi vrlo voljno daju, dakle svi građani, a prema realnim mogućnostima, da ne ulazimo u detalje ove akcije.

...Dva su uslova da se povećaju kapaciteti privrede - normalno napajanje električnom

energijom i stabilna komunikacija prema

Hrvatskoj, a što je na putu. Mi tražimo i nova tržišta za naše robe, jer smo do rata, izvozili 60 procenata proizvodnje, što ćemo vjerovatno zadržati, dok se istovremeno traži prostor za ostalo, a što je izgubljeno slijedom događaja u bivšoj Jugoslaviji.

...Mi radimo prema devizi - Svi za front, sve za front. Naša vojska nema potrebe da se bavi drugim poslovima, osim vojničkim. Naša obaveza je logistika, a da znamo raditi i u ratu, pokazalo se uspješno organizovanom mobilizacijom. U prvoj fazi bili smo angažovani na zadatku - Odbrana i prehrana, a kad smo to prevazišli, danas radimo na poslu - Pobjeda i obnova. Naime, što smo do sada uradili, dovoljno je bilo za odbranu, ali ne i za pobjedu. Sad idemo, da u tom smislu, mobilizujemo sve faktore u društvu, jer vojska ponekad ispoljava nezadovoljstvo što pojedinci izbjegavaju obavezu, ili kao radnici, ili kao borci, a što se više ne da tolerisati.

...Mi smo najprije, u najvećoj mjeri, eliminisali ratno profiterstvo. S druge strane, bili smo liberalni prema trgovini, pa je jaka konkurencija uticala da se smanje cijene u prodavnicama. Mi zbog toga nemamo racionalisanja u snabdijevanju, ali su i zarade na takvim poslovima popraćene odgovarajućim

stopama poreza, koji su opet, u funkciji odbrane. Mi smo zbog toga u stanju da nekim artiklima, kao što je meso na primjer, snabdijevamo čak i Tuzlu. Ali, sve se to odvija u ratu, a mi bi htjeli da što prije dođe mir, i Gračanica nastavi krupnim koracima ka poslu i biznisu, ka tržištu i Evropi.

Ako ovako možemo da radimo pod opsadom i sa svim negativnim uslovima, šta ćemo tek raditi kad budemo slobodni.

("Armija Iljijana", 09. 01. 1993.)

Izvršni odbor je izvršni organ Predsjedništva i Skupštine, koji njihovu politiku dosljedno provodi i realizuje. Ja sam na čelo ovog organa došao kada je počela agresija na našu državu, pošto je moj predhodnik otišao u četnike.

Naša prva zadaća bila je da utvrdimo princip rada. Izborom mene i mojih saradnika obezbijedeno je jedinstvo subjektivnih snaga, što je bio odlučujući potez vladajuće stranke u smislu ostvarenja jedinstva naroda. Počeli smo od toga da smo sami i da treba da funkcionišemo kao mini država. Naša država bila je legalno okupirana i rasparčana po planovima beogradskih fašista. Mi smo preuzeli prerogative vlasti i zaključili da prvo moramo obezbijediti mobilizaciju svih, svega i svakoga, pod devizom da smo napadnuti i da možemo pobijediti jedino ako svi stanemo na branik slobode. Mobilisali smo sve strukture odbrane. Ta faza je veoma efikasno urađena. Podatak da smo već 19. maja imali minobacače vlastite proizvodnje pokazuje s kakvim smo potencijalom raspolagali. Odmah smo radili na organizaciji vojne strukture, oživljavanju privrede i novčanih tokova, te organizovanju civilne zaštite, zdravstva, školstva, snabdijevanja, uz kontinuiran rad na objašnjavanju uzroka koji su doveli do agresije i mogućih pravaca odbrane od agresora.

Vrlo brzo smo se konsolidovali i uspostavili funkcije vlasti, koje su bile srušene. U kratkom roku smo oživjeli proizvodnju po preduzećima, a akcenat smo stavili na odbranu i prehranu. Uz prihvrat izbjeglica zalagali smo se i

na povezivanju opština sjeveroistočne Bosne i oslobađanju svih dijelova naše Republike...

...Pošto se raspao predhodni vladajući sistem, Izvršni odbor je preuzeo sve funkcije radi efikasnije odbrane, koje mu u normalnim uslovima ne pripadaju. On je jedini organ koji i predlaže i izvršava. To je bila prva faza našeg rada. Naredna faza je provođenje odluka Predsjedništva i Skupštine, a uspostavljanjem funkcija vlasti regije i republike, naše će se nadležnosti polako svoditi na komunalne probleme opštine.

Moram napomenuti da su neki naši potezi iznudeeni, kada je u pitanju finansiranje Armije i cjelokupne odbrane, školstva, zdravstva... u situaciji kada nemamo dotoka sredstava, kao i da smo neke funkcije zadržali samo zato što nisu zaživjeli viši oblici vlasti.

...Kada sam došao na čelo Izvršnog odbora ponudio sam program u kome je prva rečenica bila "Ko bude imao pare, dobiće rat". Sve svoje poteze sam povlačio vođen tom devizom. Morali smo doći do para da nabavimo oružje i municiju, hranu i opremu. Naša prva mjera bila je mobilizacija novčanih sredstava privrede. Druga mjera bila je raspisivanje narodnog zajma, treća zavođenje obaveze svim privrednim subjektima i četvrta, stvorili smo pretpostavke da se dio potreba finansira zahvatanjem iz ekstra-profita. Stvorili smo jedan tržišni ambijent da se dobro zarađuje, ali je tu država uzimala značajan dio sredstava.

Smatramo da je osnovno mjerilo u raspodjeli paket, a sve preko toga treba da ide za odbranu. Mi smo tim dobro vladali do blokade. U uslovima blokade, u namjeri da održimo standard boraca, morali smo povući neke poteze koji izazivaju podozrenje, pa i nezadovoljstvo. Troškove finansiranja naše Armije prevalili smo na kupce – ko ima para da kupuje naftu ili cigarete, ima obavezu i da učestvuje u finansiranju Armije kroz cijenu. Ja znam da to nije dobro, ali najgore je kada nafte nema. Ovo su načini da se u finansiranje Armije uključe ljudi koji imaju pare. Ovi

Republika Bosna i Hercegovina

OPŠTINA GRAČANICA

I z v r š n i o d b o r

Broj: 01-012-1

Datum, 10.05.1992. godine

Na osnovu člana 31. i 32. Odluke o radu Izvršnog odbora Skupštine opštine Gračanica i ukazane potrebe, prouzrokovane neposredno ratnom opasnošću, Izvršni odbor opštine Gračanica, na svojoj sjednici održanoj dana 18.05. 1992. godine, donosi sljedeću:

N A R E D B U

1. Naredjuje se ratnim direktorima na području Opštine Gračanica, da u svojim organizacijama do SUTRA tj. dana 19.05.1992. godine, do 18,00 sati prilagode organizaciju rada u svojim preduzećima u ratnim uslovima.
2. Da izdaju rješenja svojim saradnicima za rad u ratnim uslovima.
3. Da do SUTRA do 18,00 sati pripreme Plan proizvodnje u ratnim uslovima.
4. Ovu naredbu izvršiti ODMAH.

Prva naredba Reufa Sokolovića u funkciji predsjednika ratnog Izvršnog odbora

su potezi iznuđeni, ali sada je u pitanju goli opstanak.

...U junu mjesecu [1993.] mi smo bili donijeli jedan tromjesečni program mjera za preživljavanje. Osnova za ublažavanje posljedica blokade bila nam je proljetna sjetva. Zasijane su rekordne površine i žetva je takođe bila rekordna. Rod pšenice uglavnom će pokriti 60% potreba za brašnom, a prije je naš plafon bio 30%. Računajući da blokada ne može trajati dugo, mjere su se odnosile na tromjesečni period. Nažalost, blokada je evo potrajala i sada nam preostaju nove mjere, a osnova je da se svako brine o sebi. Država će tu biti servis koji će obezbijediti onaj minimum – da niko ne umre od gladi i da se niko ne smrzne.

...Cijene i privreda su neodvojive teme, poput prsta i nokta. Zbog zatvaranja puteva i nedostatke energije, javlja se nestašica i dolazi do visokih cijena. Ako gledamo šta država radi, moram vam reći da smo tu zažmirili, a sve u cilju da i tu ekstra prihode od enormnih cijena usmjerimo za finansiranje odbrane. Naši inspektori sa organima gonjenja, obilaze privredne subjekte, kako bi utvrdili profite i usmjerili sredstva za finansiranje naše odbrane.

Što se privrede tiče, naš najveći privredni potencijal je termoelektrana u Tuzli. Mi smo sa vladom Okruza trebali osposobiti termoelektranu za izvoz struje u Hrvatsku, kako bi tom strujom plaćali robe i sačuvali devize. Mislili smo da će Hrvati radi struje izvršiti deblokadu puteva jer njima je struja iz ove elektrane neophodna. Na žalost, to nam nije uspjelo, ali sam siguran da će po smirivanju sukoba ona prva dati rezultate.

Naša privreda je časno ispunila i ispunjava svoje obaveze prema odbrani. Sve svoje potencijale stavila je u funkciju odbrane. Naši privrednici su veliki patrioti koji su i u drugim opštinama pokazali da rat mora imati i materijalnu podlogu. Gdje god je nije bilo, te su opštine pale.

...Na budućnost gledam sa optimizmom. Kao pripadnik muslimanske nacije smatram

da je došlo do kolektivnog otrežnjenja. To otrežnjenje rezultiralo je prekidom jedne naivnosti Muslimana i transformacije svijesti kako da opstane jedan mali narod na ovom prostoru između susjeda koji nastoje da ga unište.

Kao funkcioner smatram da će naša regija biti motorna snaga buduće države. Kao privrednik ću reći nešto što će zvučati jeretički, ali sigurno je da će tako biti s obzirom na globalna kretanja. Bivša Jugoslavija funkcionisala je kao jedinstven privredni sistem i čitava infrastruktura bila je tome prilagođena. Kada stane ovo ludilo i kada budemo morali živjeti od našeg rada, to će opet biti jedna ekonomska zajednica, istina na novim, zdravim ekonomskim osnovama...

...Bitka za slobodu i opstanak bio je poziv svakom pojedincu da obavi monolog sa samim sobom. Za svjesne ljude nisu bili potrebni dodani motivi za uključivanje u odbranu. Prošle godine, kada smo bili napadnuti, bili smo svi kao jedan – svi su htjeli oružje da se bore. Poslije čišćenja Lendića pojedinci su mislili da je rat na ovim prostorima završen i došlo je do demobilizacije jednog broja ljudi. Sada dolazi i do umrtvljivanja privrede i jedan broj ljudi se u dokolici, mada ima mjesta da se angažuje, okreće kritizertvu, tračevima, što negativno utiče na kompletnu atmosferu. No, na to se ne treba puno osvrutati. Ja sam u cjelini zadovoljan radom i mi na regiji imamo jako dobar rejting.

Vidite, rat je scena na kojoj se ništa ne može sakriti i koji svakog prikazuje u pravom svjetlu. Mislim da svako može dati svoj doprinos odbrani na različite načine.

...Bilo mi je teško. Teško mi je bilo prvo građaniranje Gračanice, jer sam pripadao onoj većini koja je mislila da do toga neće doći, da je to nemoguće. Posebno mi je bilo teško saznanje da su na Lendićima izginuli naši prvoborci.

Sada ću prvi put za javnost nešto reći. Dva-deset petog maja, nešto iza sedam sati, iz Petrovog Sela me nazvao nepoznat čovjek crnogorskog naglasaka i doslovno rekao: 'Gospodine

Republika Bosna i Hercegovina
OPŠTINA GRAČANICA
I z v r š n i o d b o r

Datum: 15.5.1993. god.

Na osnovu člana 11. Odluke o Izvršnom odboru Opštine
Gračanica /"Sl.glasnik Opštine Gračanica", broj 7/90/

S A Z I V A M
31. SJEDNICU IZVRŠNOG ODBORA
OPŠTINE GRAČANICA

Sjednica će se održati 17.5.1993.godine /ponedeljak/,
u kancelariji predsjednika Izvršnog odbora, sa početkom u 8,30 sati.

Za ovu sjednicu predlažem sljedeći

D N E V N I K

1. IZVOD IZ ZAPISNIKA SA 30. SJEDNICE IZVRŠNOG ODBORA
2. PREGLED STANJA NAPLATE SREDSTAVA ZA:
 - odbranu,
 - Fond za porodice boraca,
 - Fond za zaposlene na okupiranom području,
 - dalekovod,
 - dodatne poreze
- Izvjestio: direktor Uprave prihoda i
rukovodioci fondova
3. IZVJEŠTAJ O RADU HUMANITARNO-TEHNIČKE POMOĆI
Izvjestilac: Ismet Nišić
4. PRIVREMENI PREGLED PODATAKA O ŽETAMA
Izvjestilac: Aziz Bričić
5. INFORMACIJA O STANJU ZAŠTITE NA RADU NA IZVJEŠ-
TENIM LOKACIJAMA
Izvjestilac: Fahrudin Devedžić
6. INFORMACIJA O KRVTANJU ZARAZNIH BOLESTI NA POD-
RUČJU OPŠTINE GRAČANICA ZA PERIOD I-III 1993.
Izvjestilac: Fahrudin Devedžić

PREDSEDNIK
IZVRŠNOG ODBORA,
Sokolević

BILJEŽ 4

Gračanica 15.10.1993. g.

INTERVJU

Reuf Sokolović, predsjednik Izvršnog odbora SO Gracanica:

KO BJE IMAO PARE, DOBIĆE RAT

"Rukovoden ovom devizom povlačio sam sve svoje poteze"

Predsjednik Izvršnog odbora Skupštine opštine Gracanica, gospodin Reuf Sokolović, dočeka nas je riječima dobrodošlice:

"Ovajdan lično zadovoljava što je podao izjavu na list i nadam se da će ostati glasilo gdje će doći do izražaja različitosti mišljenja i stavovi o ukupnom životu. U tome imate moju punu podršku i kao funkcionera i kao intelektualca kome je stalo da javna riječ bude osnovni korektiv rada vladajućih struktura".

BILJEŽ VREMENA: Možete li naposljetku jednu parolu o operacionalizaciji vlasti na početku puta za istinu danas?

SOKOLOVIĆ: Izvršni odbor je izvršni organ Predsjedništva i Skupštine, koji njihovu politiku dosljedno provodi i realizuje. Ja sam na čelo ovog organa došao kada je počela agresija na našu državu, poslije je moj predhodnik otišao u četnike.

Naša prva zadatka bila je da utvrdimo princip rada. Izborom mene i mojoj saradnika obezbjeđeno je jedinstvo subjektivnih snaga, što je bio odlučujući potez vladajuće stranke u smislu ostvarenja jedinstva naroda. Počeli smo od toga da smo sami i da treba da funkcioniramo kao mini država. Naša država bila je legalno okupirana i raspoređena po planovima beogradskih fašista. Mi smo preuseli prerogative vlasti i izdvojili da prvo moramo obezbijediti mobilizaciju svih, svega i svakoga, pod devizom da smo napadnuti i da moramo pobjeći jedino ako svi stanemo na branik slobode. Mobilisali smo sve strukture odbrane. Ta faza je veoma efikasno uspjela. Početak da smo već 19. maja imali minobacne vlastite protivvzdušne korpuse u kakvim smo potencijalima raspolagali. Odmah smo radili na organizaciji vojne strukture, otvrdnjavanju privrede i novčanim tokova, te organizovanju civilne zaštite, zdravstva, školstva, snabdijevanja, uz kontinuiran rad na objašnjavanju uzroka koji su doveli do agresije i mogućih prava odbrane od agresora.

Vrlo brzo smo se konsolidovali i uspostavili funkcije vlasti, koje su bile srušene. U kratkom roku smo otvrdjeli proizvodnju po predložcima, a akomrat smo stavili na odbranu i prehranu. Uz pravi izbjeglički zalagali smo se i na povezivanju opština sjeveroistočne Bosne i selobacima svih dijelova naše Republike.

BILJEŽ VREMENA: Šta su, naprosto, nalaznosti Izvršnog odbora sada u ratu?

SOKOLOVIĆ: Pošto se raspao predhodni vladajući sistem, Izvršni odbor je preuzeo sve funkcije radi efikasnije odbrane, koje su u normalnim okolnostima ne pripadaju. On je jedini organ koji je preživio i izdržava. To je bila prva faza našeg rada. Naredna faza je proveden je odlukom Predsjedništva i Skupštine, a uspostavljanjem funkcija vlasti regije i republike, naše će se nalaznosti polako svoditi na komunalne probleme opštine.

Moran napomenuti da su neki naši posli izumrli, kada je u pitanju finansiranje Armije i cjelokupne odbrane, školstva, zdravstva... u situaciji kada nemamo dotoka sredstava, kao i da smo neke funkcije zadržali samo zato što nisu zadovolji viši oblici vlasti.

BILJEŽ VREMENA: Iz kojih se izvoru finansira Armija, pogotovo u ovoj izolovanoj blokadi?

SOKOLOVIĆ: Kada sam došao na čelo Izvršnog odbora ponudio su prva rešenja bila "Ko bude imao pare, dobiće rat". Šta znači to? Devizom. Morali smo doći do para da naša država može da postoji. Naša mjera bila je mobilizacija novčanih sredstava, a ne narodnog zaloga, treba razumjeti o...

enormnih cijena usmjerimo za finansiranje odbrane. Naši inspektori sa organima gojenja obilaze privredne subjekte, kako bi utvrdili profite i usmjerili sredstva za finansiranje naše odbrane.

Što se privrede tiče, naš najveći privredni potencijal je termoelektrana u Turli. Mi smo sa vladom Okruga trebali uspostaviti termoelektranu za izvor struje u Hrvatsku, kako bi tom strujom plaćali robu i sačuvali devize. Mislimi smo da će Hrvati radi struje izvršiti deblakadu putova jer njima je struja iz ove elektrane neophodna. Na žalost, to nam nije uspjelo, ali sam siguran da će po smirivanju sukoba ona prva dati rezultate.

Naša privreda je časno ispunila i ispunjava svoje obaveze prema odbranu. Sve svoje potencijale stavila je u funkciju odbrane. Naši privrednici su veliki patrioti koji su i drugim opštinama pokazali da rat mora imati i materijalnu podlogu. Gdje god je nije bilo, te su opštine pale.

BILJEŽ VREMENA: Kako gledate na razvoj drame o BiH i, uopšte, na budućnost?

SOKOLOVIĆ: Na budućnost gledam sa optimizmom. Kao pripadnik muslimanske nacije smatram da je došlo do kolektivnog otrežnjenja. To otrežnjenje rezultiralo je prekidom jedne navičnosti Muslimana i iznformacije svijesti kako da opštine jedan mali narodi na ovom prostoru između susjeda koji nastaje da ga unište.

Kao funkcioner smatram da će naša regija biti moćna snaga budućeg države. Kao privrednik su reči nešto što se neradno jeretiki, ali sigurno je da će tako biti s obzirom na globalna kretanja. Rješa Jugoslavija funkcionirala je kao jedinstven privredni sistem i čitava infrastruktura bila je tome prilagođena. Kada stane ovo ludilo i kada budemo morali živjeti od našeg rada, to će opet biti jedna ekonomika zajednica, istina na novim, zdravim ekonomskim osnovama.

Na uniju gledam kao na mašinu koja treba da radi i lično mislim da neće uspjeli, ne zato što to neće Muslimani - to neće drugi.

BILJEŽ VREMENA: Kao dobar poznavalac Filibeta Abdića možete li prognozirati zbivanja u Krajini?

SOKOLOVIĆ: Vidite, to me uopšte nije iznenadilo, ali me je pogodio i zasmejavao jer dolazi u najnepredviđijem trenutku. Filibet Abdića poznajem duugo godina. Njegovu samostalnost nema granica, da imam pravo to reći jer sam ga kritikovao kad su ga drugi hvalili. On je napravio "Agrokomerc" da bi zadovolji svoje porive, a ne radi ekonomskih ciljeva regije. "Agrokomerc" je bio diti na stabilnim nogama, gdje-ko jedan balast za republiku i morao je pasti kao potpuno nerealizabilan i zbog lekacije i zbog udaljenosti od privrednih centara. Uglavnom, mislim da je Abdić eksponent hrvatske politike.

BILJEŽ VREMENA: Da li ste zadovoljni svojim radom?

Reuf Sokolović, predsjednik IO SO Gracanica:

**"BOJIM SE OD LIVA
KADROVA"**

SOKOLOVIĆ: Bitka za slobodu... sa samim sobom. Za svaku...

BILJEŽ VREMENA: Da li ste zadovoljni svojim radom?

SOKOLOVIĆ: Bitka za slobodu... sa samim sobom. Za svaku...

BILJEŽ VREMENA: Da li ste zadovoljni svojim radom?

SOKOLOVIĆ: Bitka za slobodu... sa samim sobom. Za svaku...

BILJEŽ VREMENA: Da li ste zadovoljni svojim radom?

SOKOLOVIĆ: Bitka za slobodu... sa samim sobom. Za svaku...

BILJEŽ VREMENA: Da li ste zadovoljni svojim radom?

SOKOLOVIĆ: Bitka za slobodu... sa samim sobom. Za svaku...

BILJEŽ VREMENA: Da li ste zadovoljni svojim radom?

SOKOLOVIĆ: Bitka za slobodu... sa samim sobom. Za svaku...

BILJEŽ VREMENA: Da li ste zadovoljni svojim radom?

SOKOLOVIĆ: Bitka za slobodu... sa samim sobom. Za svaku...

BILJEŽ VREMENA: Da li ste zadovoljni svojim radom?

SOKOLOVIĆ: Bitka za slobodu... sa samim sobom. Za svaku...

BILJEŽ VREMENA: Da li ste zadovoljni svojim radom?

SOKOLOVIĆ: Bitka za slobodu... sa samim sobom. Za svaku...

BILJEŽ VREMENA: Da li ste zadovoljni svojim radom?

SOKOLOVIĆ: Bitka za slobodu... sa samim sobom. Za svaku...

BILJEŽ VREMENA: Da li ste zadovoljni svojim radom?

SOKOLOVIĆ: Bitka za slobodu... sa samim sobom. Za svaku...

BILJEŽ VREMENA: Da li ste zadovoljni svojim radom?

SOKOLOVIĆ: Bitka za slobodu... sa samim sobom. Za svaku...

BILJEŽ VREMENA: Da li ste zadovoljni svojim radom?

SOKOLOVIĆ: Bitka za slobodu... sa samim sobom. Za svaku...

BILJEŽ VREMENA: Da li ste zadovoljni svojim radom?

SOKOLOVIĆ: Bitka za slobodu... sa samim sobom. Za svaku...

BILJEŽ VREMENA: Da li ste zadovoljni svojim radom?

SOKOLOVIĆ: Bitka za slobodu... sa samim sobom. Za svaku...

BILJEŽ VREMENA: Da li ste zadovoljni svojim radom?

SOKOLOVIĆ: Bitka za slobodu... sa samim sobom. Za svaku...

BILJEŽ VREMENA: Da li ste zadovoljni svojim radom?

SOKOLOVIĆ: Bitka za slobodu... sa samim sobom. Za svaku...

Izvršni odbor je, svestrano tumačeći pojam mobilizacije, pošao od toga da je to toliko široka oblast da zahtijeva najveću moguću kreativnost u formulisanju ciljeva i postavljanju sistema odbrane. Dakle, kad se razgovara o tome kakva je bila logistička podrška civilnih vlasti Operativnoj grupi 2, treba imati na umu da smo mi, prije svega, napravili jedan sistem funkcionisanja svih društvenih struktura zahvaljujući kvalitetu ljudi koje smo mi imali u Izvršnom odboru, a, s druge strane, upravljanje tim sistemom je pokazalo da su kreativnost, domišljatost, spretnost i umješnost ljudi, koji su u to vrijeme radili u Izvršnom odboru, bili na visini zahtjeva koje je namećala agresija.

Mi smo pošli od toga da je neophodno napraviti Plan odbrane, polazeći od pretpostavke, od najnepovoljnije varijante, da nećemo dobiti ni kilogram namirnica ni od koga, nego se moramo isključivo osloniti na vlastite snage, a to znači vlastite izvore: kadrovske, materijalne, finansijske i fizičke. To smo imali u vidu. U Izvršnom odboru već '92. godine smo napravili program proljetne i jesenje sjete, sa zadatkom da iskoristimo sve što se da iskoristiti. Drugo, formirali smo robne rezerve, treće, u saradnji sa humanitarnim organizacijama pristupili smo planskom usmjeravanju distribucije roba. Formirali smo fond gdje smo mobilisali novčana sredstva građana i preduzeća. Na taj način smo obezbjeđivali određene materijale za logističku podršku Armiji. To su bile tri stvari: prvo hrana, drugo gorivo i treće proizvodnja materijalno-tehničkih sredstava. Mi smo takođe bili prvi inicijatori formiranja i zaživljavanja namjenske proizvodnje i prvi proizvođači tromblona i mina na regiji. Čak smo snabdijevali i druge jedinice ovim neophodnim repromaterijalom, jer je iz Hrvatske dolazilo dosta nepovoljnih vijesti, a svim pametnim ljudima bilo je jasno da ti signali govore da će se i Hrvatska uskoro pridružiti agresoru.

Ja želim posebno da istaknem doprinos Faruka Širbegovića, potpredsjednika Izvrš-

nog odbora, i Zuhdije Mujića, odgovornog za ovu logističku aktivnost. Njih dvojica su, zajedno sa drugim članovima Izvršnog odbora, ostvarujući funkcije sistema koje smo postavili 1992. godine na samom početku našeg rada, formirali razna pomoćna tijela Izvršnog odbora. Jedno od njih je Fond, a drugo je sekcija za snabdijevanje, koja je toliko bila široko postavljena, da je pokrila teritoriju i Republike Hrvatske. To je sve omogućilo da mi onu godinu, za koju s pravom kažemo da se nikad više ne ponovi, relativno uspješno prebrodimo.

Kad kažem relativno, imam na umu da smo stavili na prvo mjesto podršku Armiji, a druge oblasti javnog, političkog i društvenog života smo toliko redukovali da smo ih praktično sveli na bukvalno preživljavanje. Imali smo gorivo za Armiju i imali smo za najteže bolesnike, kao i za ratnu bolnicu. Oni su uvijek imali goriva koliko im je trebalo da zadrže minimum svojih funkcija u civilnom sektoru, a maksimum spremnosti u vojnom. Dužan sam da kažem da je kod obezbjeđivanja goriva veliku ulogu odigrao komandant Osman Puškar, jer je u nekoliko navrata obezbjeđivao kerozin i druga goriva iz vojne logistike, a mi smo na našoj benzinskoj stanici u Doborovicima, vodeći računa da nema tih energenata uopšte na regiji, maksimalno racionisali potrošnju. Držali smo, znači, pod kontrolom sve i moram reći da smo naišli na razumijevanje Armije. Nas je same iznenadila odluka komandanta da se vojnicima daju dva obroka. Prvo, to smo shvatili kao jedan gest razumijevanja i podrške civilnim vlastima, međutim, na sjednici Izvršnog odbora i Predsjedništva mi smo rekli da je nedopustivo da u najvećim naporima, kada je zima bila izuzetno oštra, kad su bila intenzivna dejstva, da smanjimo broj obroka i zatražili smo od komandanta da povuče takvu odluku, jer smo doturom roba praktično pokazali da imamo rezervi. Takođe, važno je reći da smo naišli na puno razumijevanje u humanitarnim organizacijama.

Zaista, nismo imali nikakvih nesporazuma, to su ona lijepa vremena kad smo imali opštu

**REPUBLIKA BOSNA I HERCEGOVINA
OPŠTINA GRAČANICA
IZVRŠNI ODBOR**

Broj: 01-012-170/92

Dana: 21. maja 1992. godine

Na osnovu ovlaštenja Predsjedništva Opštine Gračanica, Izvršni odbor Opštine Gračanica na sjednici održanoj dana 21. maja 1992. godine donosi sljedeću

O D L U K U

o načinu prikupljanja sredstava od građana za odbranu

I. OBAVEZNE UPLATE

1. Svako domaćinstvo obavezno uplaćuje sredstva u iznosu od 10,00 DM po članu domaćinstva.
2. Obavezna uplata iznosa od 2.000 DM za lice zaposleno u inostranstvu a koje se nalazi izvan Republike Bosne i Hercegovine.
3. Obavezna uplata iznosa od 1.000 DM za lica državljane Bosne i Hercegovine sposobna za borbu po zakonu BiH a koja se trenutno nalaze izvan Republike BiH (uplata se odnosi samo za lica muškog pola).
4. Vlasnici motornih vozila i mašina (putničko vozilo, kombi, traktor, kamion, autobus, kombajn za pšenicu) obavezno uplaćuju za svako vozilo ili mašinu po 30 DM.
5. Vlasnici vikend kuća i kuća za odmor obavezno uplaćuju za svaki takav objekat po 50 DM.

II. DOBROVOLJNE UPLATE

6. Uvodi se prikupljanje sredstava putem dobrovoljnih priloga — Donatorstvo za odbranu.

III. UPLATA ZAJMA

7. Uvodi se Opštinski zajam za odbranu po slijedećim uslovima i kriterijima:
 - Uvodenjem zajma za sve građane Opštine Gračanica donosilac potvrde o uplati stiče sva prava da mu se od strane Opštine Gračanica vrati pozajmljeni iznos u tri godišnje rate.
 - Povrat zajma započinje tri godine nakon završetka rata, kada otplata započinje prvom ratom.
 - Pozajmljeni iznos uplaćenog zajma Opština će vratiti u punoj vrijednosti.
 - Za uplaćeni dinarski iznos zajma povrat istog će se vršiti na način što će se uplaćeni iznos preračunati u valutu Njemačke marke po kursu od 500,00 dinara za jednu DM na dan uplate zajma, a povrat iznosa preračunatog zajma u DM će se vršiti u protuvrijednosti važeće valute u BiH po slobodnom kursu na dan otplate zajma.

IV. PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

8. Rok uplate sredstava po svim osnovama je 25. maj 1992. godine.
9. Uplata sredstava po svim osnovama iz ove odluke može se vršiti i u dinarskom iznosu preračunato po kursu 1 DM = 500 dinara.
10. Sve uplate osim uplata po osnovu zajma su nepovratne.
11. Naplatu sredstava će vršiti ovlaštene komisije i pojedinci koje će odrediti krizni štabovi po Mjesnim zajednicama.
12. U slučaju da obavezni dio sredstava iz ove odluke ne bude naplaćen do predviđenog roka, naplata će se izvršiti prinudnim putem.
13. Obveznici uplate su svi građani koji žive na Opštini Gračanica.
14. Ova odluka stupa na snagu o d m a h.

PREDSJEDNIK IZVRŠNOG ODBORA

Odluka o načinu prikupljanja sredstava od građana za odbranu (letak)

podršku svih i kada smo imali samo jedan cilj – da se dobro spremimo i održimo visok stepen borbrenosti aktivnosti vojnih snaga. Šta je ovdje impresivno? Izgleda paradoksalno: mi smo u najtežim vremenima izvršili pripreme za najveće vojne uspjehe i to je ono što vojne uspjehe čini još većim. Zaslužuje to da se široko, duboko i odgovorno analizira, kako bi svako našao u tom mozaiku kakav je bio njegov doprinos. I mi sami smo, vjerovatno u namjeri da se suprotstavimo i pokažemo neprijatelju da smo faktor sa kojim mora računati, zaboravili šta smo uradili. Šta moramo voditi računa? Moramo predstaviti mnoge pojedince koji su nesebično davali ispred sebe, odricali se ispred svojih usta, ispred svoje djece, da bi imali naši borci, da bi imale porodice poginulih i teško ranjenih boraca.

To su bila ona slavna vremena, na koja s pravom možemo biti ponosni. Ukratko da kažem: dobro smo postavili sistem, a da je tačno što sam rekao, da je dobar sistem, govore rezultati koje smo postigli i da su to nosili ljudi koji su dali sve od sebe i postigli su jedan vrhunac kreativnosti. Mi smo pravovremeno donosili najbolje odluke. To je omogućilo da smo mi u najtežim uslovima "gladni, bos i goli jurišali na nebo". Tako se to govorilo. Mi smo, zaista, imali takvu zimu '93/94. godine. Svima nama u ušima dobru sablasni odjeci konjskih kopita, kad smo gradom mogli vidjeti samo neku zapregu izgladnjelih konjčića sa njihovim vlasnicima pored njih, koji voze hranu borcima, koji voze ranjenike, ali to je jedna slika jednog opšteg, vrlo teškog stanja. Na drugoj strani, kad god je trebalo za dejstva, mi smo imali gorivo. Imali smo tu razumijevanje građana i uvijek smo imali određene rezerve krvi. Nažalost, i to se mora istaći. Ali, činjenica je da se na jedan poziv znalo odazvati i po dvije stotine građana. Dva puta su i članovi Izvršnog odbora davali krv u akcijama. Znači, i ta najdragocjenija tekućina bila je u našem programu rada i mi smo na tome radili.

Vraćam se na početak, vidjeli smo šta znači mobilizacija kad se toj riječi pristupi

kreativno, kada se sve ono što se može stavi u funkciju odbrane. To je mobilizacija, znači, i ljudi i sredstava, gdje je moralna komponenta posebno važna. Ljudi su vidjeli da se svi odričemo. Nije bilo onih koji su se izdvajali po nekoj velikoj ličnoj potrošnji. Naprotiv, kad tome dodamo onaj mrak, koji je vladao prošle godine, i kad se sjetimo kako smo vrijeme provodili u Zanatskom centru, koji je zaista bio centar okupljanja svih nas, onda možemo reći da smo dobro radili. Još šta bih istakao: u opštem mraku, profesor Hadžiaganović se pojavljuje sa školskim programom, znači radi škola, prosvjetni radnici, nastavnice i profesorice se dotjeruju, pripremaju, uzbuđeni su, jer pripremaju na radiju i televiziji časove pred najširim auditorijem. Koliko je to značilo za moral naroda! Znači, uprkos svemu, život teče.

Mi smo na prvo mjesto stavili potrebe boraca, njihovih porodica i porodica poginulih, naših šehida i teško ranjenih. Svi su mogli doći pod znak pitanja i svima je bilo nešto uskraćeno, a ovoj kategoriji nikada ništa nije uskraćeno od onoga što smo imali. Učinili smo da dobijemo maksimum koji je bio moguć. Mi puno ne ističemo to, jer to smatramo normalnim. Za nas je potpuno bilo normalno da ova struktura bude zadovoljena, jer mi smo rekli da samo zadovoljan borac, koji zna zašto se bori i koji je siguran da je njegova porodica obezbijeđena, može da daje i na prvoj liniji rezultate, da je to glavna komponenta njegove moralne čvrstine. Kad on vidi da smo mi jedno: narod i vojska – vojska i narod, on će biti zadovoljan. Mi smo na tome najviše radili.

Istovremeno, mi smo na prvo mjesto stavili proizvodnju, i to poljoprivrednu i u namjenskoj komponenti, a ostalo koliko je bilo električne energije. Apostrofiram rečenicu program preživljavanja, pod pretpostavkom da ništa ni od koga nećemo dobiti. To je i bilo. Mi smo, zahvaljujući jedinstvu naroda i vojske, uspjeli da u najtežim vremenima obezbijedimo adekvatnu logističku podršku i pripremimo se da ostvarimo i najveće vojne uspjehe.

To govori o nama, o nama kao sposobnim i odgovornim ljudima, koji u borbi za opstanak ne štete ništa. Mi smo učinili sve da naša Armija ima najbolji standard.

(**"Uspjesi u devedeset i četvrtoj", 1995.**)

...Izvršni odbor je u periodu od prije četiri godine stavio sve na kocku – osim Bosne i naroda.

Niko nije lično stavljao ispred opšteg i zajedničkog.

Protekle su rijeke izbjeglica i prognanika, protekli su potoci krvi i kolone ranjenih i mrtvih. Ostale su neizbrisive slike stradanja našeg naroda, ali u tom opštem mraku našla se grupa ljudi u Ratnom predsjedništvu, Izvršnom odboru, Teritorijalnoj odbrani, MUP-u i Civilnoj zaštiti koji su odlučili da brane, odbrane i, konačno, pobijede. Mi smo imali na umu da smo sami i da sami moramo naći rješenje i odgovore za ono što nas je zadesilo pa smo rekli da se sami moramo naoružati, da se sami moramo organizovati, da sami moramo stvarati Armiju i da moramo sami da se hranimo, pri tom mobilišući sve patriote i stvarajući organizovani sistem za odbranu. Mi smo časno izvršili svoju zadaću.

Izvršni odbor, po aktima, položaju i u stvarnosti, je organ koji je bio najodgovorniji, zato što je on istovremeno i predlagač i realizator svojih ideja. Imajući to u vidu, mi smo uvijek tražili da donesemo odluke koje će u datom trenutku dati najbolje rezultate. Kvalitet tih odluka potvrđuje se i sad. One su neprevaziđene...

...Svi mi možemo s pravom biti ponosni na taj slavni period, jer smo na najveće izazove davali prave odgovore. Pored toga što smo uspjeli da uspostavimo adekvatan sistem odbrane i logistike, organizovali smo civilni život. Mi smo dobijali priznanja i od neprijatelja. Najveće nam je priznanje što agresor nikad nije proširio okupiranu teritoriju. Naprotiv.

Čime još treba da se ponosimo? Time što su naša iskustva koristili i drugi, a na prvo mjesto smo uvijek stavljali odbranu cjelokupne teritorije Bosne i Hercegovine. Mi nikada nismo zamišljali i radili tako da treba da branimo samo svoj prostor. Naprotiv, mi smo kroz odbranu svog prostora tražili i angažovali se i davali doprinos da se brane i drugi.

(**"Izvršni odbor u ratu", 1997.**)